

duae potissimum, sibi plane oppositae de hac re sententiae (1). Alii enim antiquissimum statuunt illum codicem, eumque eadem, qua hodie superest, forma jam ante Jeroboamum apud decem tribuum cives exstisse arbitrantur; alii contra, qui Pentateuchum non Mosis opus, verum sub exilii demum temporibus compositum putant, exemplar Samaritanum non antiquius templo Garizitano faciunt, codicemque Pentateuchi Hebraeo-Judaicum a Manasse, sacerdote a Judeis transfuga, ad Samaritanos translatum, indeque in characterem veterem Phoenicum, cui adsueti essent Samaritae, transfusum fuisse volunt (2). Habent utriusque sententiae defensores argumenta satis gravia, quae hic examinare atque inter se comparare longum foret (3), neque instituti nostri fuit ratio. Nos quod movet, ut in priorem sententiam propensiores simus, illud est, quod toto illo temporis spatio, quod a defectione decem tribuum usque ad regni Samaritani excidium effluxit, prophetae Israelitici aequae ac Judaici, populares ad cultum soli Jovae praestandum, qualis in Pentateucho iungitur, atque ad totum illum legum in eo praescriptarum complexum observandum graviter semper hortati sunt: idem plane Mosaicarum institutionis tuendae insigne studium in veris vatibus tam Judaicis, quam Israelitis elucet. Quae Prophetarum utriusque regni summa consensio in commendandis inculcandisque institutis Mosaicis communem omnibus aliquem legum codicem fuisse arguit. Unde illis, quae supra (§ 11) attulimus antiquitatis Pentateuchi argumentis novum hoc accedit, quod jam longe ante eversam a Chaldaeis rempublicam Judaicam regni Israelitici cives illum legum codicem habuerint. Quod vero codicis Hebraeo-Samaritani indolem attinet, tantum abest ut sinceritate equiparandus sit Judaico, sive Masorethico, ut potius illo multo sit inferior, quippe qui scateat mendis et vitis, quae partim librariorum incuriae, partim hominum semidoctorum emendandi et supplendi libidini ortum debent, id quo Gesenius, in Commentatione modo in nota laudata, ita demonstravit, ut dubitationi jam non sit locus relictus.

cap. xvii, 6, 12; sed etiam illa de non expugnandis Moabitibus, Ammonitis et Edomitibus, *Deut.* ii, 4, 9, quos David armis suo subiecit imperio. » Hae Jahn, *Introduct. in Pentateuchum*.

Nota 3^a. Quod saeculo xviii nostri *Encyclopaedistae* fidenter asseriebant, Mosen Pentateuchum scribere non potuisse, quia scribendi artem tum temporis Hebraei adhuc ignorabant, vix est quod refellamus. Ipsi enim authenticam adversarii omnes, exceptis *Hypercriticis*, ut aiunt, Hartmann et Bohlen, scripturam Mosis notam fuisse vel expresse docent, vel pro concessa habent, dum scilicet quasdam Pentateuchi partes, v. g. leges et cantica, vere Mosaicis esse fateri coguntur. Ceterum id expresse docent Munk, *Palästine*, p. 140 seqq.; Gesenius, *Geschichte der Hebräischen Sprache*, p. 142; Renan, *Histoire générale des langues Sémitiques*, p. 107 seqq.; Winer, *Biblisches Realwörterbuch*, v. *Schreibkunst*, qui ait: « Mosen potuisse scribere dubio caret, tum quia scribi dicuntur monumenta, quae ex omnium sententia auctori Mosis sunt adscribenda; tum quia legis tabulas jam in deserto exstisse negari nequit (*Exod.* xxxi, 18; xxxii, 15); tum quia partem saltem legum specialium quae in Pentateucho reperiuntur, peregrinantibus Israelitis scriptam fuisse, affirmandum est. »

(1) Alias nonnullas recensuit J. C. Carpio in sua *Critica sacra Veteris Test.*, p. 600 seqq.

(2) Ita statuunt Rich. Simon in *Histoire crit. du N. T.* lib. I, cap. x; Prideaux, *das A. und N. Test. in Connex. mit der Juden und benachbarten Völker Geschichte*, tom. I, p. 414; Fuld in *den Memorabilien*, P. VII, p. 21; de Wette in *den Beytraegen zur Einleit. in das A. T. P. I.*, p. 214, et Gesenius in *Commentat. de Pentateuchi Samaritani origine, indole et auctoritate*, p. 9.

(3) Factum hoc nuper a Viri quodam docto, qui tacito suo nomine edidit Commentationem, quam inscripsit, *Einige Zweifel gegen die neuerliche Annahme, als ob aus den Samaritanischen Pentateuch kein Beweis für das frühere Alter des Pentateuchs geführt werden könnte*, inserta dem *Archiv für die Theologie* ed. a Bengel, tom. III. Gl. Kelle *Vortheilsfreie Würdigung*, etc. P. I, p. 59 seqq.

II.

E. F. CAR. ROSENMULLERI

PROLEGOMENA IN GENESIN.

I.

Libri argumentum.

Primus Pentateuchi liber, Hebraeis בראשית, *in principio*, a primo illius vocabulo, Graecis Πρώτος ab argumento appellatus, quod rerum omnium generisque humani origines exponit, u, ait S. Athanasius in *Synopsi Script.* Opp. tom. II, p. 66; proemium quoddam quatuor, qui sequuntur, librorum constituit. Continet enim ea, quae aut lectoribus sciri sunt necessaria ad intelligenda ea, quae in libris, qui sequuntur, narrantur, aut quae inserviunt ad edocendum, Deum unum omnium creatorem et moderatorem esse colendum, atque ad preparandos lectorum animos ad eum, qui in ceteris libris continetur legum complexum. A rerum origine generisque humani initis exorsus scriptor, a primo homine ad conditorem usque gentis Hebraeae, Abrahamum, continuam stemmatum, et historiae iis intertextae seriem perducit, ut sic gentis illius origines ab ultimis repeteretur orbis terrarum generisque humani primordiis, quae originis vetustas plurimum antiquitatis populorum gloria fuit. Post relatum hominum per orbem terrarum dispersionem in unam Hebraei familiam cogit historiam, versoque ad Abrahamum stylo fere unice in hujus viri et posterorum ejus rebus enarrandis versatur, selectis potissimum iis, quae ad magnificas iteratasque promissiones, majoribus illis gentis Hebraeae a Deo factas spectant, atque ex iis illorum factis, unde eorum in Deum pietas et erga eum fides elucet. Originem morum, qui apud Hebraeos obtinent, indicat (veluti abstinenti a nervo femoris in cibum adhibendo, xxxii, 32 seqq.); sacrificiorum quoque rituumque, veluti circumcisionis, occasiones et historias persequitur. Proxior est in exponenda vita Josephi, cujus morte liber clauditur, ut cognoscerent lectores Hebraei, qui factum sit, ut majores ipsorum in Aegyptum devenirent, et in ea terra sedem fixerint.

II.

Librum Genesios esse a Mose scriptum.

Quod si quae in quatuor posterioribus Pentateuchi libris continentur, a Mose sint consignata, id quod in superioribus ostendere conati sumus; ab eodem illo et librum primum scriptum esse oportet, quippe qui cum secundi libri initio arctissimo nexu cohaeret, atque ea continet, quae ad recte intelligenda ea, quae in reliquis libris traduntur, plane sunt necessaria. De illis libris Genesim si demas, opus habebis imperfectum et insignitum. Sublata hac Pentateuchi parte ignorasset Hebraei, quisnam sit majorum suorum Deus, quem eundem regem suum colebant, a quo leges recipiebant, in cuius honorem sabbatha et festa celebrabant, cui sacrificia et primitias offerebant; ignorasset quamam sint toties illa in reliquis libris commemorata promissa, majoribus suis a Deo ipsorum custode data (vid. *Exod.* vi, 4; xii, 5; xxxiii, 1; *Deut.* i, 8; ix, 5; xxix, 13; xxx, 20; xxxiv, 4, quae loca omnia manifeste respiciunt ad *Gen.* xii, 7; xiii, 13; xv, 18; xvii, 8; xxiv, 7; xxvi, 3, 4; i, 24). Legem primariam de celebrando sabbatho inculcans Moses, *Exod.* xx, 11; xxxi, 17, illius rationem inde petit, quod sex diebus caelum et terram condidisset Deus, septimo

vero die nihil fecisset et quasi quievisset, quæ nemo dubitet spectare ad illa, quæ initio Genesæ (11, 2, 3) ea de re diserte commemorantur. Præterea et in aliis libris is observatur libri primi cum reliquis consensus, qualem in unius ejusdem auctoris opere expectes (1).

III.

De Fontibus unde hauserit Moses quæ in Genesi tradidit, et quomodo illis fuerit usus?

Quum in Genesi ea exponantur, quæ ante Mosen sunt gesta et facta, oritur questio, num is primus illa litteris consignarit, an vero quæ habet, hauserit ex antiquioribus monumentis, quæ postea intercederint. Si primus hæc scripsit Moses, nunquam antea litteris mandata, oportet quæ habet ei aut sint a Deo revelata, aut ab hominibus, qui ea memoriter tenebant, narrata; neque enim aliter ei innotescere potuerunt. Nusquam autem sibi hæc a Deo patefacta dicit, neque quicquam, Mose tacente, pro comperto affirmare sustineat (a). Memoria vero tot nomina, totque annorum summæ, quales in decem prioribus potissimum capitibus leguntur, potuisse servari, vix credibile est. Scripta autem monumenta ante Mosis ætatem inter Hebræos si quæ existerint, sine admodum paucis fuisse est verisimile. Nam illorum majores, qui in Cananæ vitam pastoritiam et erraticam debebant, scribendi artis si non plane rudes, tamen parum in ea exercitati fuerint, neque eam, postquam in Ægyptum migrassent, dura servitute oppressi ita excoluerint, ut veterum rerum memoriam scriptis mandare operam navarent. Quæ quum ita sint, Mosen, quæ de populi Hebræi majoribus refert, partim e præcis narrationibus carminibusque, inter Hebræos ore propagatis, partim e scriptis tribuum stemmatibus et familiarum genealogiis hausisse credibile est (b). Illa autem quod attinet, quæ de rerum ortu, deque generis humani initiis, et primis sæculis progressibus et fati apud eum leguntur, videtur quæ cultiores tunc Hebræi populi vicini, Phœnicii atque Ægyptii, de illis rebus tradiderunt, in suos usus ita convertisse, ut illa iis, quæ ipse de uno Deo, conditore et moderatore omnium, colendo doceret, accommodaret, atque Hebræorum animos a vicinorum fabulis, adeoque religionibus, quæ iis sape nitebantur, alienare studeret (2).

Qualia fuerint et quot prisca monumenta litteris consignata, quibus usus fuerit Moses in concinendo libro Genesæ, quamvis vix quisquam expectet definiri posse post plus quam triginta sæculorum intervalla, fuere tamen et sunt viri docti et sagaces, qui illud explorare aggredierentur. Quo in negotio adiumento sibi futuras sperabant, præter repetitas earundem rerum narrationes, et singularum libri partium inscriptiones (3), et diversas summi numinis appellaciones, dum

(a) Genesim Moses eo modo eaque inspiratione divina scripsit, quæ suos libros conscripserunt alii divini scriptores auctores. « Non enim, ait S. Petrus II Epist. 1, 21, voluntate humana allata est aliquando prophetia (id est sacra Scriptura in genere, ut ipse Rich. Simon fatetur), sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. » Et Sapient. cap. 1, vers. 16, de Mose dicit: « Intravit (sapientia, divina scilicet) in animam servi Dei. » Cf. Glair, *Introduction*, etc. tom. I, p. 18; et Cornélium nostrum in II Epist. ad Tim. III, 16. Quæ dicta sint, ut simul, quid de fine hujus Rosenmülleri paragraphi sentiendum sit, patet.

(b) Cf. Meignan, op. cit. p. 109 seqq.

(1) Conf. Exod. XIII, 19 cum Gen. I, 25; Exod. XXXII, 13 cum Gen. XIII, 16; Levit. XIV, 11 cum Gen. II, 4; Num. XXIII, 24, XXIV, 9 cum Gen. XLIX, 9; Num. XXIV, 9 cum Gen. XII, 13; Deut. II, 5 cum Gen. XXXVI, 8; Deut. II, 11 cum Gen. XIV, 6, XXIV, 20; Deut. X, 22 cum Gen. XLVI, 27; Deut. XXVI, 5 cum Gen. XXXI, XLVI, 4, 5; Deut. XXXI, 23 cum Gen. XII, 24. Genesæ librum esse ejusdem, qui reliquos Pentateuchi libros scripsit, auctoris opus, plurimum argumentis probavit Hassé in *den Entdeckungen der ältesten Erd- und Menschengeschichte*, P. II, p. 198 seqq.

(2) « Non modo mundum creatum docet, quod videtur etiam credidisse vicini; sed etiam quot fuissent ætates ab initio mundi ad sua tempora ostendit; singulasque personas generatas enumeravit, ut ingenti illi numero ætatum, qui ab Ægyptiis jactabatur, et in sua quidem regione fuisse dicebatur, verum opponeret. Auctor enim est Herodotus, lib. II, cap. CC, 2 seqq., Ægyptios prodidisse, postquam Dux cessasset in Ægypto regnare, ad suum avium fuisse quinque et trecentos quadraginta annos, quibus fuit decies mille quadraginti septuaginta tres anni. Ad ostendit Moses, Gen. X, 6, per divinum donum a Chani posteris, et Babylonia illic profectis, fuisse cultum Ægyptum. Multa jactabant Ægyptii de rerum omnium apud se inventione, quæ apud Diodorum, lib. I, leguntur. Quorum plerique obiter confutavit Moses, alia plane narratione aliisque rerum inventoribus indicatis. » Clericus in *Dissertat. de scriptura Pentateuchi*, Commentario suo præmissa, § VII, 4.

(3) Exis, potissimum et sæpius redeunte גררררר, *generaciones*, initio novæ particule, colligit Vitringa, *Observation. Sacr.*, lib. I, Dissert. I, cap. IV, § 4 seqq., librum Genesæ a Mose esse compositum ex variis fragmentis et monumentis Patriarcharum; « quæ Patriarcharum *γενεαι* Moses cum suis inscriptionibus maluerit ad posteritatem transmitti, quam integram ex iis continuæ serie contexere historiam. »

in aliis continuis libri partibus nomine *Jehovah*, in aliis *Elohim* illud nuncupatur, et singulis quidem lacinias, in quibus alterutrum illorum nominum usurpat, certas loquendi formulas atque dictiones proprias et peculiare esse observant. Illa vero antiqua scripta Mosen plane intacta servata, ne verbo quidem uno aut altero mutato vel de suo addito, inter se conjunxisse volunt, ita ut diligenter observatis istis variorum monumentorum notis definiri possit, cujusnam eorum sint singula libri particule, singuli adeo versus. Quot autem fuerint veteres commentarii, et quibus contextus sit Genesæ liber, viri docti, qui ita statuunt, ipsi inter se dissentiunt. Nam qui primus illum, quo liber compositus sit, modum detexisse sibi visus est, Astruc (1), *duodecim* tam majoribus quam minoribus scriptis Mosen usum fuisse ostendere statuit; Eichhorn (2), *e duobus* potissimum, quibus tamen hic illic alia quædam inserta sint; Ilgen vero (3) *e tribus* antiquioribus monumentis librum Genesæ contextum arbitratur. Quæ ipsa opinionum de hac re diversitas arguere videtur, minime satis certas notas illas, quibus singula monumenta discerni posse existimant viri illi docti (a). *Repetitiones* quidem quod attinet, quas dicunt indicia esse variorum, e quibus liber haustus sit, fontium, minime illa quod volunt probant, quum alia mera sint styli et sermonis variationes, alia nimio perspicuitatis studio scriptoris usu nondum satis subacti sint tribuenda (4), alia vero necessaria essent ad juvandum lectoris memoriam, postquam narrationis filum abruptum fuerit inserta aliena alienius rei commemorationes (5), alia denique ne recte quidem habeantur iteratæ earundem rerum narrationes (6). *Inscriptiones* autem, quæ variis libri partibus præfixæ reperiuntur (ut cap. II, 4; V, 1; VI, 9), minime probant esse eas diversorum scriptorum lacinias, sed præmissa patet ab eo, qui integrum librum conscripsit, eo consilio, ut singulorum ejus capitulum argumenta indicaret. Neque certius denique diversa, e quibus compositus liber, fragmenta explorandi et discernendi adiumentum præbet alternans nominum *Jehovah* et *Elohim* usus, quum is in cæteris omnibus Vet. Test. libris observetur, neque tamen inde quis colligat esse libros illos e variis variorum scriptorum lacinias consutos (7), aut illorum nominum ope varias istas partes invicem discerni singulasque suis auctoribus restitui posse statuat. Quam incertum diversorum fragmentorum argumentum sit illorum Dei nominum vicissitudo, inde patet, quod ea nec sibi constans observatur. Ita in ea,

(a) Si in quæ alia, tum maxime in pericopa Gen. VI-IX, quæ divini narratio continetur, deprehendi indicia duorum, e quibus illa coagmentata sit, monumentorum, statuunt plerique recentiorum post Astrucium, v. g. Ilgen, Eichhorn, Gatterer, Kelle: alternantem videlicet nomen Dei, *Elohim* et *Jehova*, usum, frequentes earundem rerum repetitas commemorationes, et certas loquendi formulas, quæ alterutri illorum scriptorum sint propriæ, satis illud arguere, eorumque notarum ope, quæ cujusque illorum sint, discerni posse arduum. Sed quum parum certi duces sint illa note ad discernenda duo, e quibus hæc pericopa composita esse volunt, monumenta, illud uterque, quod auctores præfati in discernendo negotio, quod susceperunt, mirum quantum inter se discrepent. Sæpe enim quæ nunc assignant veteri monumento (a), *Id est 719* *et 720* *Elohim* usurpat, eadem alter tribuit alteri monumento, cujus auctor nomine *Jehova* uti solet, et contra. *E. g. p. 116, 117* quod omne illud, quod viri illi sumunt de duobus monumentis in hac pericopa inter se junctis, suspectum facit. Aut enim Genesæ scriptor illa monumenta integra invicem coagmentavit, aut ex utroque nomina duntaxat selegit, quæ inter se conjunxerit. Hoc si sumas, mirum erit, cur non repetitiones et *γενεαι* omiserit; illud vero, apparet in utroque monumento seorsim sumpto narratio manca et hinc, quod cuique rem diligenter inquirenti patebit.

(1) In libro, cui hæc titulum fecit, *Conjectures sur les mémoires originaux, dont il paraît que Moïse s'est servi pour composer le livre de la Genèse, avec des remarques qui appuient, ou qui démontrent ces conjectures*. Brux. 1753.

(2) *Einleit. in das A. T. P. II*, p. 271 seqq. edit. tert. Cf. J. F. G. Moelleri Commentationem, quæ sic inscribitur, *Ueber die Verschiedenheit des Stils in den beyden Hauptbüchern der Genesis in gewissen Stellen*, Goett. 1792.

(3) Eius liber hinc gerit epigraphen, *die Urkunden des ersten Buchs von Moses in ihrer Urgehalt*, etc. Hal. 1798.

(4) Quales sunt pleræque in narratione de eluvione Noachica, Gen. VI-IX. Aliæ pro mera dictionis variationibus sunt reputandæ.

(5) Illa postquam cap. XXXVII, 36, Josephum esse in Ægyptum adductum et Patiphari venditum dixerit, inserit cap. XXXVIII narratorem de Juda et Thamar; quæ finita initio cap. XXXIX in Josephi historia pertractus præmittit: « Josephus illic (ut diximus) in Ægyptum abductus erat. » Quod tantum abest, ut diversos scriptores arguat, ut potius probet, qui caput XXXVIII scripsit, eundem et quæ deinceps extant scripsisse. Neque magis quod Noachi filii cap. V-IX quater commemorantur, diversum scriptorum fragmenta arguit. Nam prima vice, cap. V, 32, comparant in tabula genealogica integra inserta; secunda vice, VI, 9, a scriptore ipso initio novæ narrationis indicantur; tertia vice, IX, 18, repetiti illa post interjecta quæ IX, 1-17 continentur, juvande lectoris memorie causa; quarta denique vice, X, 1, initio tabule ethnographicæ repetere illa necesse fuisse, cuique legenti patet.

(6) Quo pertinent plures repetitæ Abrahamo, Isaac et Jacobo factæ promissiones de eorum posteris mirum in modum augens, aique terræ Cananæ possessoribus futuris. — Cf. Ewaldi *de Compositione der Genesis*, Braunschweig 1823.

(7) Ita cum Jon. IV, 1-4 nomen *Jehova*, vers. 6 *Jehova-Elohim*, vers. 7-9 *Elohim*, et vers. 10 iterum *Jehova* usurpat, nemo inde colligat, caput quartum e tribus diversis scriptis compilatum esse.

